

ارزیابی کیفیت زندگی در بافت‌های برنامه‌ریزی شده نواحی شهری (نمونه موردی: محله کارمندان شهر زنجان)^۱

محسن احدنژاد

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

اسماعیل دویران

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان، زنجان، ایران

سعید نجفی^۲

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۱/۱۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۱/۳۰

چکیده

کیفیت زندگی مفهومی عام است که در چارچوب تعریف علمی و در قلمرو وظایف، اختیارات و تکالیف مدیریت شهری متضمن عناصر، اجزا و شاخص‌های مهمی است که تنزل و ارتقای آن‌ها همچنین بهره‌مندی یا فقدان هر یک سطح کیفیت زندگی را مشخص می‌نماید. در این میان بررسی کیفیت زندگی ساکنان بافت‌های برنامه‌ریزی شده در شهر یکی از وظایف برنامه‌ریزان و مدیران شهری است. آنچه این پژوهش در پی آن است ارزیابی کیفیت زندگی در بافت‌های برنامه‌ریزی شده شهر زنجان با نمونه موردی شهرک کارمندان است. روش تحقیق در این از نوع توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. شیوه گردآوری اطلاعات به روش میدانی در قالب پرسش‌نامه بوده است، که در آن ۱۴۳ خانوار بصورت سیستماتیک به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. داده‌های حاصل در نرم افزار Spss مورد تجزیه تحلیل قرار گرفته و جهت دستیابی درجه و اختلاف کیفیت زندگی در محله برنامه‌ریزی شده با استفاده از مدل **Topsis** و **AHP** مورد سنجش قرار می‌گیرند. نتایج مطالعات نشان داد که اولاً محله کارمندان در وضعیت مطلوبی از لحاظ شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی علیرغم نارضایتی قرار گرفته و اختلاف چشمگیری بین شاخص‌ها وجود ندارد. ثانیاً بین شاخص‌های کیفیت زندگی در این محله رابطه متقابل و معناداری حاکم است.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، بافت‌های برنامه‌ریزی شده، نواحی شهری، محله کارمندان، شهر زنجان

۱- مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه‌ی «مطالعه تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات اسکان غیررسمی و برنامه‌ریزی شده (نمونه موردی: شهر زنجان): محلات اسلام‌آباد و کارمندان» می‌باشد که توسط نگارندگان تهیه شده است.

۲- سعید نجفی (نویسنده مسئول) SaeedNajafy87@yahoo.com

۱ - مقدمه و طرح مسئله

از اوایل قرون گذشته، دولت‌ها و سایر ارگان‌ها گزارش‌های منظمی به نام گزارشات اجتماعی منتشر می‌کردند. این گزارش‌ها شامل آمار و تحلیل‌هایی از روند مسائل اجتماعی مانند میزان مصرف، درآمد، آموزش، مسکن و مراقبت‌های پزشکی و سایر موارد دیگر را نشان می‌دادند. سعی و تلاش برای جمع‌آوری و سازماندهی چنین اطلاعات سیستماتیک با دهه ی ۱۹۶۰ مقارن شده بود. مشوق بخشی از جمع‌آوری چنین داده‌هایی از عدم رضایت از شاخص‌های اقتصادی و با محدودیت‌های درک رفاه اجتماعی بدست آمده بود. چندین دلایل برای چنین عدم رضایتی وجود داشته است اول اینکه شاخص‌های اقتصادی اغلب سطح کلان را نشان می‌دهند حتی اگر برای برنامه ریزی سطح کلان و تحلیل‌های روند اجتماعی مفید باشند. دوم اینکه آگاهی و درک رفاه اقتصادی برای توصیف و ارزیابی کامل از شرایط زندگی افراد کافی نیست و سوم اینکه به خاطر حس بالای موفقیت شاخص‌های اقتصادی، ارجحیت بالای اقتصادی کمی به قیمت سایر اهداف اجتماعی است. عموماً برای طرفداران نهضت شاخص‌های اجتماعی هر تکه ای از داده‌های آماری می‌تواند به عنوان نماینده ای برای رفاه باشد. یک شاخص اجتماعی می‌تواند برای ارزیابی از اینکه چطور زندگی خوب برای افراد در یک جامعه حاصل می‌شود مفید باشد. این جنبش یک تغییر در توجه عمومی از وضعیت اجتماعی جامعه بجای پدیده‌های اقتصادی است. رهبر اولیه جنبش شاخص‌های اجتماعی (Gross 1966) می‌گوید:

آمار اقتصادی به عنوان یک کل تاکید بر ارزش پولی کالاها و خدمات دارد. با انجام این کار تمایل به تبعیض علیه مقادیر غیر پولی و خدمات عمومی بیشتر می‌شود. از آنجا که ارقام سلامت و امید به زندگی در حساب‌های ملی نادیده گرفته می‌شوند، پیشرفت در این مناطق چه در اهداف تنظیم شده و چه در ارزیابی عملکرد به طور جدی نادیده گرفته می‌شوند. این تغییر با بحث در سیاست‌های ایالات متحده برای "جامعه بزرگ" همزمان شد. و تمایل فزاینده ای در دولت‌ها برای تولید گزارش‌های اجتماعی منظم در سطوح مختلف ملی، ایالتی و شهر ایجاد کرد. به طور کلی شاخص‌های اجتماعی ممکن است با رفاه کل جامعه یا حتی با رفاه افرادی که در جوامع مختلف زندگی می‌کنند همبستگی داشته باشند. همچنین این شاخص‌ها ممکن است با رفاه گروه خاص درون جامعه همبستگی داشته باشند. پس ترکیب شاخص‌های اقتصادی با شاخص‌های اجتماعی می‌تواند یک تصویر جامعی از رفاه افراد و جامعه ارائه دهد. پژوهش‌های شاخص‌های اجتماعی در دهه ی ۱۹۷۰ از بلوسوم blossom شروع شد. اما توافقات اندکی در مورد اهداف و روش‌های پژوهش آن وجود دارد. به زودی در زمینه‌های مختلف با رویکردهای نظری، روش‌شناسی و اهداف مختلف گسترش یافت. معیار رایج برای تعریف مسئله، انتخاب موضوع و جمع‌آوری داده‌ها وجود ندارد. از اینرو جنبش شاخص‌های اجتماعی متعاقباً در نواحی دیگر رایج شد. یکی از عرصه‌های جدیدی که از این زمینه ظاهر شد مفهوم کیفیت زندگی است. در پدیدار شدن این عرصه دو عامل نقش کلیدی بازی می‌کردند. اول نگرانی مسائل ذهنی از پژوهش شاخص‌های اجتماعی و دیگری روش‌شناسی آن (Greg. Bognar, 2005, pp 561-562). مفهوم کیفیت زندگی از اواخر قرن بیستم مورد توجه جامعه‌شناسان قرار گرفته است، اما

ریشه‌های آن را در جامعه‌شناسی می‌توان تا اواسط قرن بیستم پی گرفت (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۱۱۲). توجه به کیفیت زندگی و مفاهیم مربوط به آن به اواخر دهه ۱۹۶۰ برمی‌گردد. دیوید اسمیت اولین جغرافی دانی بود که درباره کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا صحبت کرد (اسمیت، ۱۳۸۱، ص ۱۶۰). توجه به کیفیت زندگی در جغرافیا که توسط جغرافی دانانی نظیر اسمیت و هاروی وارد این علم گردیده‌اند، طی سال‌های اخیر اهمیت زیادی یافته است (جاجرمی و کلت، ۱۳۸۵، ص ۵). این مفهوم که در ابتدا به رعایت حداقل استانداردهای ممکن جهت زندگی و در واقع حق داشتن زندگی معطوف بود، با گذشت زمان، پیشرفت تکنولوژی، بالا رفتن معلومات و تحصیلات اجتماعی، مباحث مربوط به اصالت فرد و بالا رفتن سطح توقعات و خواسته‌های فردی و اجتماعی شامل دایره تمامی انسان‌ها و تمامی تمایلات بشر برای داشتن حداکثر آسایش در زندگی گردید (امینی، ۱۳۸۵، ص ۳). امروزه برنامه ریزان توسعه شهری کیفیت زندگی را به عنوان یک سرفصل مهم در تدوین استراتژی‌های مربوط مدنظر دارند. هدف نهایی اقدامات عمرانی، خدمات عمومی و زیرساختی را ارتقای استانداردهای کیفیت زندگی تعریف می‌کنند. نقاط شهری با توجه به این که انبوهی از جمعیت را در خود جای داده است در فرآیند برنامه‌ریزی‌ها اهمیت زیادی دارد. در این راستا توجه به حفظ حقوق کیفیت زندگی از وظایف برنامه ریزان و متولیان مدیریت شهری است. تفاوت‌های فضایی و برخورد‌های نگرشی در سیستم فضایی شهر باعث شکل گیری سکونتگاه‌های برخوردار (بافت‌های برنامه‌ریزی شده) و غیربرخوردار می‌شود. بافت‌های برنامه‌ریزی شده (Urban Planned) بافت‌هایی هستند که دارای اصول برنامه‌ریزی و طرح از قبل اندیشه شده بوده و ساختار فضایی هدفمند و برنامه‌ریزی شده دارند. محله کارمندان به عنوان محله برنامه‌ریزی شده در شمال شهر زنجان قرار گرفته است. برخورداری از سطح بالای کیفیت زندگی در این محله به عنوان یک محله برنامه‌ریزی شده شهر زنجان محققین را برآن داشت تا ارزیابی از کیفیت عینی و ذهنی زندگی ساکنین این محله داشته باشند. بنابراین سئوالات پژوهش را می‌توان به صورت زیر مطرح کرد.

۲ - سوالات پژوهش

۱ - شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان به عنوان محله برنامه‌ریزی شده چگونه است؟

۲- آیا بین شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان رابطه‌ی معناداری وجود دارد؟

۳ - اهداف پژوهش

۱ - بررسی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در کارمندان به عنوان محله برنامه‌ریزی شده در شهر زنجان

۲- شناسایی اولویت‌های شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان

۳- مطالعه ویژگی‌های اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی محله کارمندان

۴- ارائه راهکارهای بهبود کیفیت زندگی محله کارمندان شهر زنجان

۴ - فرضیات پژوهش

۱ - به نظر می‌رسد محله کارمندان در وضعیت مطلوبی از شاخص‌های کیفیت زندگی قرار داشته و اختلاف چشمگیری در میان شاخص‌ها وجود نداشته باشد.

۲- به نظر می‌رسد رابطه معناداری بین شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان وجود دارد.

۵- سوابق پژوهش

توجه دانش جغرافیا به کیفیت زندگی و مفاهیم مربوط به آن به اواخر دهه ی ۱۹۶۰ برمی‌گردد. این به معنای آن نیست که جغرافیای انسانی پیش از آن نسبت به کیفیت زندگی بطور کامل بی‌اعتنا بوده است. بلکه صرفاً منظور آن است که دل مشغولی سنتی جغرافیا به مفاهیمی چون منابع طبیعی، تولید و ویژگی‌های جمعیتی بر هرگونه توجه به مصرف در مفهوم وسیع کلمه مسلط بوده است. دیوید اسمیت اولین جغرافیادانی بود که درباره ی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا صحبت کرد. این جغرافیادان برای بررسی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی از شاخص‌های اجتماعی ذهنی و مقایسه ی عینی استفاده می‌کند که برای سنجش مورد اول از پرسشنامه و برای مورد دوم از مشاهده و آمار استفاده می‌گردد. شاخص‌های مورد تاکید اسمیت را بهداشت، مسکن، خدمات عمومی، شادمانی خانوادگی، تعلیم و تربیت، فرصت‌های اشتغال، حقوق و مزد، خوراک، حق رأی، امید به زندگی، مصرف سرانه ی پروتئین حیوانی، درصد ثبت نام در مدارس، تعداد متوسط تلفن و روزنامه و نظایر آن تشکیل می‌دهند (اسمیت، ۱۳۸۱، صص ۱۶۹-۱۶۰). در دهه ی ۷۰ دیویدهاروی نیز با انتشار ۴ مقاله به این مقولات پرداخت. خوراک، مسکن، خدمات بهداشتی، تحصیلات، خدمات اجتماعی و خدمات مربوط به محیط زیست، کالاهای مصرفی، تاسیسات تفریحی، دلپذیری محله و وسایل حمل و نقل نه مقوله از نیازهای انسانی است که به زعم هاروی انسان‌ها به حداقلی از آن نیاز دارند. دومین نکته ی مورد تاکیدهاروی کمک به مصالح عمومی می‌باشد. تخصیص منابع به یک منطقه بر مناطق دیگر اثر می‌گذارد. در واقع می‌توان با پی ریزی یک سیستم فضایی جدید ضرایب فعلی فزاینده ی منطقه‌ای را از نو سازمان داد یا با تاثیر گذاری بر تخصیص‌های فعلی اثرات نامناسب قبلی را تعدیل نمود. به زعم هاروی تخصیص منابع بیشتر به یک منطقه در زمانی که با هدف فایق آمدن بر مشکلات محیطی باشد، قابل قبول است (هاروی، ۱۳۷۶، صص ۷۷-۴۹). هاروی در کتاب عدالت، طبیعت و جغرافیای نابرابری (۱۹۹۶) به عواملی نظیر درآمد، فضای مختلف زندگی، نژاد و نظایر آن و اثرات آن‌ها بر مسمومیت، کم خونی، مراقبت بهداشتی و... می‌پردازد (Harvey, 1996, p 394). در زمینه کیفیت زندگی می‌توان به پژوهش‌های شماعی و همکاران (۱۳۹۱) "تحلیل نابرابری شاخص‌های کیفیت زندگی در سطح محلات شهر بابلسر"، قالیباف محمد باقر و همکاران (۱۳۹۰) "ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: محله یافت آباد)"، غلامی، سعید (۱۳۹۰) پایانامه ای با عنوان "سنجش تطبیقی شاخص‌های کالبدی فرمال اجتماعی کیفیت زندگی در محلات شهر زنجان (نمونه موردی، محلات، کوی فاطمیه (اسکان غیررسمی)، محله حسینی (بافت فرسوده) و کوی قائم (بافت جدید))"، خادم الحسینی و همکاران (۱۳۸۹) "سنجش کیفیت ذهنی در نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر نورآباد استان لرستان)"، زیاری و همکاران (۱۳۸۹) "تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران" اشاره کرد.

۶- چارچوب نظری پژوهش

۱- ۶- مفهوم کیفیت زندگی

کیفیت زندگی یک مفهوم پیچیده، چند بعدی، نسبی متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است که با اهداف متفاوتی در تحقیقات مختلف به کار برده می‌شود. برای مثال لیو (1976) کیفیت زندگی را عنوانی جدید

برای مفهوم قدیمی بهزیستی مادی و روانی مردم در محیط زندگی خود توصیف کرده است، فوو (2000) کیفیت زندگی را به عنوان رضایت همه جانبه ی افراد از زندگی تعریف می‌کند. بولینگ و ویندرسون (2001) کیفیت زندگی را در اصطلاح یک شیء گمشده یا فقدان یک چیز نسبت به چیز دیگر تعریف می‌کند. کاستانزا (2007) کیفیت زندگی را به عنوان میزان تامین نیازهای مورد نیاز انسان و در ارتباط با ادراک مردم از رفاه ذهنی تعریف می‌کند. از سوی دیگر سنلایر (2009) کیفیت زندگی را به عنوان ارتباط بین ادراک مردم، و تجربه ی آن‌ها در فضایی که در آن زندگی می‌کنند، تعریف می‌کند. اخیراً تعریفی که از کیفیت زندگی به وسیله ی پرل (2011) ارائه شده است؛ که آن را اندازه‌گیری ویژگی‌های عینی و ذهنی از زندگی تعریف می‌کند. پس می‌توان در تعاریف مکاتب مختلف از کیفیت زندگی واژه‌هایی مانند احساس عمومی خوشبختی، حس مثبت از روابط اجتماعی و فرصت‌های بروز توانایی‌های فردی را مشاهده کرد (Tesfazghi, 2009, McCrea, alet, 2006). جدول ۱ تعاریف کیفیت زندگی از دیدگاه محققان ارائه شده است.

جدول ۱: مفهوم کیفیت زندگی از دیدگاه محققان مختلف

محقق	تعریف کیفیت زندگی
Liu (1976)	عنوانی جدید برای مفهوم قدیمی بهزیستی مادی و روانی مردم در محیط زندگی خود
Pacion (1990)	به طور کلی به وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند، مثل آلودگی و کیفیت مسکن و همچنین به برخی صفات و ویژگی‌های خود مردم مثل سلامت و دسترسی اشاره دارد.
David felcs & perry 1995	ترکیبی از شرایط زندگی و رضایت براساس مقیاس اهمیت تعریف می‌کند.
Foo (2000)	رضایت همه جانبه ی افراد از زندگی
Bowling & Windsor (2001)	شیء گمشده یا فقدان یک چیز نسبت به چیز دیگر
Church (2004)	معیاری از توانایی افراد برای اقدامات فیزیکی، عاطفی و اجتماعی درون محیط شان در یک سطح با انتظاراتشان تعریف می‌کند.
Mac Groger (1998)	میزان برخورداری فرد، البته نه فقط برخورداری از چیزهایی که بدست آورده بلکه از تمام گزینه‌هایی که فرصت انتخاب آن‌ها را دارد. به بیان دیگر، کیفیت زندگی به آزادی برای رسیدن و نرسیدن به موفقیت و آگاهی از فرصت‌هایی واقعی وابسته است که فرد در مقایسه با دیگران در اختیار دارد.
Pal (2005)	کیفیت زندگی معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی روانی و مادی افراد جامعه می‌باشد.
alet .Costanza (2007)	تامین نیازهای عینی انسان در ارتباط با ادراک مردم از رفاه ذهنی
alet .Costanza (2007)	ارزیابی تجربیات همه جانبه از زندگی بشر
Senlier et. Al (2009)	ارتباط بین ادراک مردم، و تجربه ی آن‌ها در فضایی که در آن زندگی می‌کنند.
Higgins & Campanera (2011)	وضعیت خاص که در آن اولویت‌های زندگی فردی یا جمعی و اولویت‌هایی که می‌توان با آن برخورد کرد را بیان کند.
Pearl et. al (2011)	اندازه‌گیری ویژگی‌های عینی و ذهنی از زندگی
	احساس عمومی خوشبختی، حس مثبت از روابط اجتماعی و فرصت‌های بروز توانایی‌های فردی از واژه‌هایی است که می‌توان از تعاریف کیفیت زندگی از نظر مکاتب مختلف برداشت کرد (Tesfazghi, 2009, McCrea, alet, 2006).

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

۲-۶ - نظریه واحدهای همسایگی (خودیار - خودگردان)

در دوران پس از انقلاب صنعتی و انباشته شدن شهرها از جمعیت شاغل در بخش صنعتی نظریات متفاوتی در رابطه با توسعه ی شهرها و ویژگی‌های درونی آن‌ها قوت گرفت. در مطالعه ی مقدماتی گزارش منتشر شده به وسیله ی

کمیته‌ی طرح منطقه‌ای نیویورک و محطی‌های اطراف آن که در سال‌های ۱۹۲۶ - ۱۹۲۹ انجام گرفت کلرانس پری^۱ نظریه واحد خودیار^۲ خود را مطرح ساخت که دارای شش ویژگی به شرح ذیل بود:

- ۱ - شبکه‌های اصلی و شبکه راه‌های پر رفت و آمد نباید از میان بافت‌های مسکونی بگذرد. چنین خیابان‌هایی بهتر است در محیط اطراف واحدهای مسکونی به وجود آید.
- ۲ - شبکه‌ی راه‌های داخلی بهتر است به صورت کوچه‌های بن بست با وظایف سبکی که به طور عمومی آرامش محله را برهم نریزد، طراحی و ساخته شود. این چنین راه‌هایی باید سلامت، آرامش و حجم کم ترافیک را به طور متناسبی در داخل محله تامین سازد.
- ۳ - جمعیت محله‌های مسکونی بهتر است بر مبنای ضروریات و محدوده عملکرد یک مدرسه‌ی ابتدایی شکل گیرد. جمعیت مبنای این نظریه در حدود ۵ هزار نفر است (معمولاً اندازه‌ی یک محله بر مبنای محدوده‌ی عملکرد یک مدرسه‌ی ابتدایی حدوداً برابر ۳-۴ هزار نفر است).
- ۴ - این واحدهای خودیار بهتر است به مرکزیت یک مدرسه‌ی ابتدایی که در میان فضای سبز قرار گرفته و حدود خدمات آن را محدوده و مرزهای واحد خودیار تشکیل می‌دهد به وجود آید.
- ۵ - حدود اشغال فیزیکی یک واحد خودیار تقریباً ۱۶۰ اکر (هر ایکر برابر ۴۰۰۰ متر مربع) بوده و حد تراکم جمعیت نیز ده خانوار در هر آکر تعیین می‌شود. شکل واحد همسایگی بهتر است به نحوی باشد که یک کودک بیش از یک دوم مایل فاصله از واحد مسکونی خود تا مدرسه را به صورت پیاده نیماید.
- ۶ - این واحد به وسیله‌ی تاسیسات خرید، مراکز مذهبی، یک کتابخانه و یک مرکز اجتماعی (محله‌ای) که بهتر است در نزدیک‌ترین فاصله به دبستان قرار گیرد، سرویس دهی شود.

پری درباره‌ی واحد همسایگی اینطور می‌نویسد: واحد همسایگی باید هم خانه‌ها و هم محیط آن‌ها را پوشش دهد. در حدی که وضعیت آخر آن محل - از نظر هدف‌های برنامه‌ریزی شهری - تمام تسهیلات عمومی و شرایط لازم با میانگین خانواده را در جهت آسایش و رشد مطلوب در جوار خانه‌ها فراهم آورد. این تسهیلات دست کم یک مدرسه‌ی ابتدایی، مغازه‌های خرده فروشی، امکانات تفریحی عمومی را دربرمی‌گیرد. ۳

مهمترین انگیزه پری اثبات لزوم ایجاد خدمات اساسی بود که باید در نزدیکی ساختمان‌های مسکونی مستقر می‌شدند. از این رو عرصه‌ی استقرار این خدمات را «همسایگی خانوادگی» نامید. این مجموعه‌ها می‌توانستند واحدهای بنیادی در سلسله مراتب شهری نیز به حساب آیند. انگیزه دیگر پری از مطرح کردن واحد همسایگی، تقویت زندگی جمعی در شهرهای صنعتی امریکا بود که به صورت تهدید آمیزی دچار ضعف شده بود. وی حتی اعتقاد داشت که اگر طرح‌ها منصفانه و دقیق تهیه شود می‌تواند محرک آن نوع زندگی باشد (پاپلی یزدی، محمد حسین و همکار، ۱۳۹۰، صص ۸۶-۸۷-۸۸).

1 - Clarence A. Perry
2 - Neighborhood unit

۳- ر. ک : شیعه، اسماعیل؛ مقدمه‌ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، ص ۴۷.

«پری وجود اتومبیل، مخاطرات و مزاحمت‌های ناشی از آن را خطری برای انسان‌ها و زندگی جمعی آن‌ها می‌دانست و پیشنهاد می‌کرد که مسیرهای دسترسی به خدمات نباید به وسیله خیابان‌های اصلی قطع شود»^۱. هدف پری از مطرح کردن تمام اصول و موارد واحد همسایگی، ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی شهروندان با توجه به الگوی واحد همسایگی است. به عبارتی ایجاد خدمات اساسی مورد نیاز محله، ایجاد مدرسه ابتدایی، مغازه‌های خرده فروشی، امکانات تفریحی، تقویت زندگی جمعی، دور کردن مسیرهای سواره رو از درون محلات مسکونی نوعی بهبود سطح کیفی زندگی شهروندان است. پس هر چند به طور واضح لغت کیفیت زندگی در نظریه پری مطرح نشده اما با بررسی آن می‌توان فهمید که آنچه هدف اصلی پری بوده بهبود کیفیت زندگی براساس الگوی طراحی مطلوب است. اما آنچه قابل ذکر است اینکه انگیزه‌ی اصلی اندیشمندانی همچون کلرانس پری اهتمام به ویژگی‌های ساختی و عقلایی کردن آن بوده است. محله دیگر نمی‌تواند مانند گذشته تحت شرایط اقتصادی - اجتماعی زمان خود کارکردی داشته باشد. پس باید در طراحی‌های شهری نیاز برای بهبود سطح کیفیت زندگی شهروندان با توجه به مطالعات اقتصادی، فرهنگی و اقلیمی هر منطقه و دقت در رفتار قشرها و جنسیت‌ها و سنین مختلف شناسایی شود و برنامه‌ریزی بر مبنای آن‌ها انجام پذیرد.

۳-۶- طرح رادبرن - سازمانی عمومی

هنگامی که پری روی نظریه‌ی واحدهای خودیار کار می‌کرد، دو تن از معماران امریکایی به نام‌های هنری رایت و کلرنس اشتاین در ۲۵ کیلومتری نیویورک در ایالت نیوجرسی، کویی مسکونی را بنا نهادند که در آن‌ها اصولی همانند با نظریه‌ی پری به کار رفته بود. آن‌ها با ساختن این شهرک توانستند نظریاتی را ارائه دهند که بعدها به نظام رادبرن آوازه یافت. این دو، از هواداران نظریه ابنزرهاوارد در ایجاد باغشهر بودند. این شهر برای ۲۵ هزار نفر طراحی شده بود که نزدیک به جمعیتی است که هاوارد برای باغشهرها پیشنهاد کرده بود. لیکن شهر رادبرن برخلاف ایده‌ی باغشهر، قرار نبود شهر مستقل و خودکفایی باشد، بلکه شهر اقماری - خوابگاهی در حومه‌ی یک شهر بزرگ بود. اساس نظریه‌ی این دو تن، اندیشه‌ی بلوک‌های شهری بزرگ مسکونی است که آن را سوپر بلوک می‌خواندند و برپایه‌ی جدایی ترافیک پیاده و سواره بود. طرح رادبرن هنگامی ارائه شد که در مدت سی سال شمار خودروها از صفر به میلیون‌ها رسیده بود و شهرها وضع آشفته‌ای داشتند. از آنجایی که شهرهای قدیمی برای آمد و شد خودرو طراحی نشده بود، خودرو نظم فعالیت‌های شهری را برهم ریخته، مسایل ایمنی تازه‌ای را به همراه داشت. رادبرن از سه محله یا به گفته‌ی آنان، از سه واحد همسایگی درست شده بود که هر کدام ۷۵۰۰ تا ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت داشت و هر واحد همسایگی به چندین سوپر بلوک تقسیم می‌شد. هر سوپر بلوک نیز به نوبه‌ی خود از دو سه بلوک و هر بلوک از حدود ۲۰ واحد مسکونی تک خانواری تشکیل شده بود. در رادبرن ساختمان‌های مسکونی به گونه‌ای طراحی شده بود که دو در داشت، یک در به سوی کوچه‌های بن بست سواره رو و یک در که به گستره‌ای از باغچه‌های سبز جلوی خانه باز می‌شد. جایگیری فضاهای داخلی خانه‌ها نیز چنان بود که فضاهایی مانند آشپزخانه و

سرویس‌های بهداشتی و گاراژ، سمت کوچی بن بست سواره و فضاهای خواب و نشیمن رو به فضای سبز قرار داشت. از سویی، فضای سبز مکان مناسبی را برای بازی بچه‌ها فراهم می‌کرد و از سوی دیگر پدر و مادرها می‌توانستند از داخل خانه، بازی کودکان خود را کنترل نمایند. در طرح رادبرن، پارک‌ها به عنوان بهترین نقطه‌ی محله، در مرکز سوپر بلوک‌ها در نظر گرفته شده بود. بدین ترتیب فاصله‌ی میان بلوک‌ها را فضای سبزی همگانی تشکیل می‌داد که در پهنه‌ی کل شهرک بهم می‌پیوست. از آنجایی که سوپر بلوک‌ها و واحدهای همسایگی (محله‌ها) را سواره روها از یکدیگر جدا کرده بود، برای ایجاد پیوستگی حرکت پیاده از تقاطع‌های ناهمسطح استفاده شده بود. در مرکز هر واحد همسایگی (محله) یک دبستان به گونه‌ای واقع شده بود که بیشترین فاصله‌ی آن تا هر خانه، نزدیک به نیم مایل (حدود هشتصد متر) باشد. مرکز فرهنگی اصلی برای کل شهرک، یک دبیرستان بود که در محل اتصال این سه واحد همسایگی قرار داشت و می‌باید از خانه‌ها حداکثر یک مایل (حدود ۱۶۰۰ متر) فاصله داشته باشد. بازارگاه، مرکز فرهنگی و مراکز بازی کودکان و تفریحات همگانی در محل اتصال واحد همسایگی قرار داشت و مسیرهای پیاده‌ی داخل واحدهای همسایگی به این مراکز اتصال داشتند. بازارگاه بزرگ در حاشیه‌ی شهرک و در نزدیکی جاده‌ای که به نیویورک می‌پیوست، قرار داشت.

متاسفانه بحران اقتصادی امریکا، جلوی اجرای کامل این پروژه را گرفت و تنها ۴۰۰ دستگاه از کل این طرح ساخته شد. این بخش کوچک - که بر روی نقشه خانه‌های آن سیاه شده است - هم رفته رفته در میان شبکه‌ای از خیابان‌های بی تناسب با اصول طرح اصلی به دام افتاد. هر چند این طرح در عمل به سرانجامی دلخواه نرسید، اما اصول مهم آن:

۱ - آمیزش ساخته‌ها (مصنوع) و طبیعت

۲ - جدایی کامل مسیر سواره از پیاده

۳ - ایجاد سلسله مراتب فضایی در گروه بندی خانه‌ها و مسیرهای سواره و پیاده

۴ - منطق جانمایی خدمات شهری برپایه‌ی میزان خدمات‌رسانی به اهالی، سال‌های زیادی در شهرسازی مورد استفاده قرار گرفت.

چند این نظم، برای زمین‌های دور از بخش مرکزی شهرها و زمین‌های آزاد شهری در نظر گرفته شده بود، اما به خاطر توانایی در حفاظت خانه‌های مسکونی از آمد و شد سواره‌ی ساکنان و جلوگیری از ورود سواره گذری به قلب محله‌ها، در آرامسازی محله‌های مسکونی درون شهر به عبارتی بهبود کیفیت زندگی شهروندان نیز کم و بیش از آن بهره‌برداری شد (پاکزاد، جهان‌شاه، ۱۳۸۶، صص ۲۶۵-۲۶۸). ارتباط نزدیکی میان نظریات پری و اشتاین وجود دارد، اشتاین و رایت هم براساس یک الگوی مطلوب بهبود کیفیت زندگی شهروندان را مد نظر قرار داده‌اند. به عبارتی این نظریه‌ها الگوهای برنامه‌ریزی شده‌ای را ارائه می‌دهند که ساکنین در سطح بالایی از ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی قرار گرفته باشند. باغچه‌های سبز جلوی خانه، جایگیری فضاهای داخلی مسکن، بازارگاه، مرکز فرهنگی و مراکز بازی کودکان و تفریحات همگانی واحدهای همسایگی از جمله مواردی از این نظریه‌ها هستند که

کیفیت زندگی ساکنین را مدنظر قرار داده‌اند. اما همانطور که در بالا ذکر شد تغییر و تحولات اقتصادی باعث شد این نظریه بطور کامل اجرا نشود.

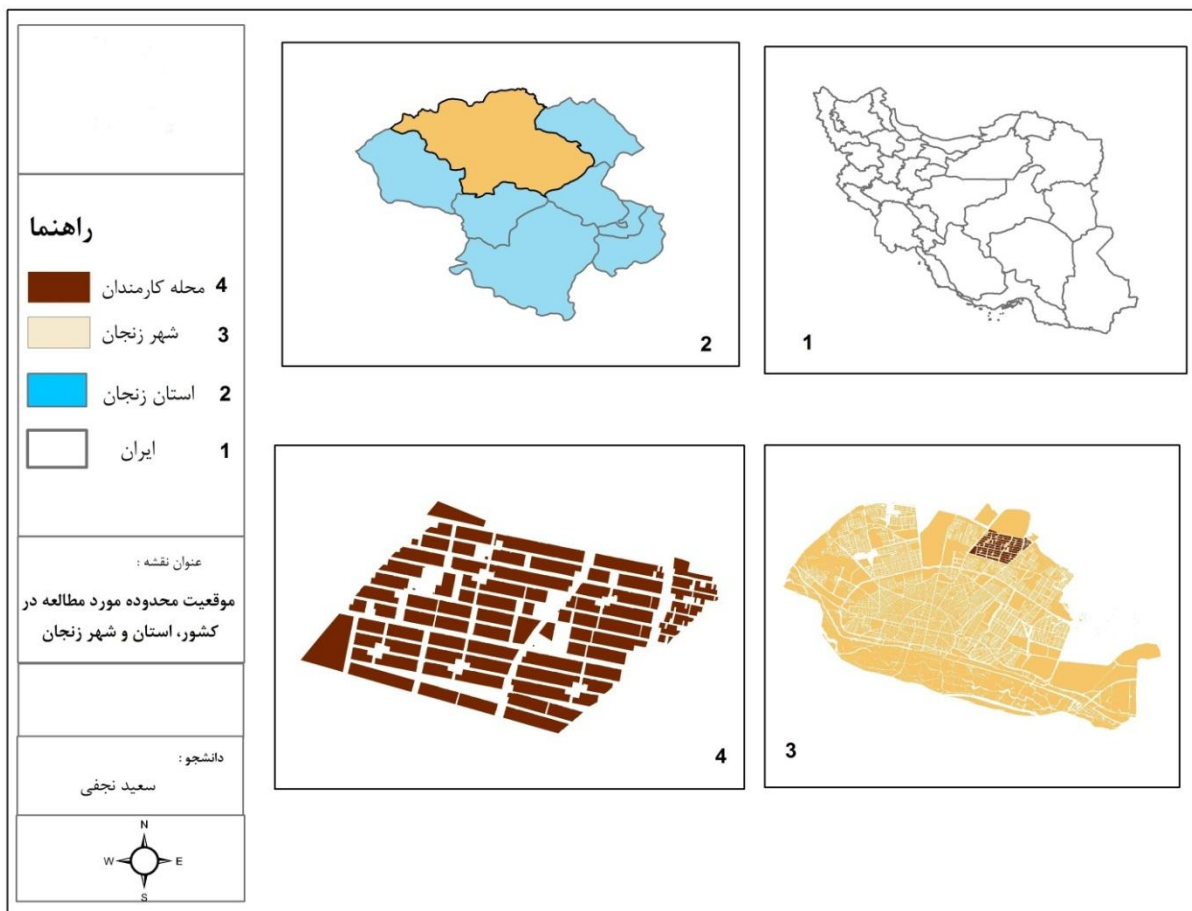
۷ - شناخت محدوده

شهر زنجان مرکز استان زنجان در شمال غربی ایران قرار دارد. این شهر بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، دارای جمعیتی بالغ بر ۳۸۸۷۹۶ نفر بوده است. محله کارمندان در شمالی‌ترین قسمت شهر زنجان واقع شده است که در منطقه ۱، ناحیه ۳ قرار گرفته است. این محله از شمال به گاوآزنگ، از غرب به آزادگان، از جنوب به خیابان کوچمشکی و از شرق به اراضی پایین کوه ختم می‌شود. این محله یکی از شهرک‌های کم نظیر شهر زنجان محسوب می‌شود که امروزه آپارتمان سازی و انبوه‌سازی در آن رواج یافته است.

جدول ۲: ویژگی‌های عمومی محدوده‌ی مورد مطالعه

شاخص	جمعیت (نفر)	مساحت (هکتار)	بعد خانوار	تعداد خانوار
شهر زنجان	۳۸۸۷۹۶	۶۲۷۲	۳.۴	۱۱۱۳۹۲
محله کارمندان	۱۱۸۷۲	۸۳	۲.۳	۳۶۷۹

منبع: بلوک آماری ۱۳۹۰



نقشه ۱: موقعیت محله کارمندان در کشور، استان و شهر زنجان

منبع: نقشه: ۱:۲۰۰۰ شهر زنجان

۸- روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از دو روش تحقیق توصیفی و تحلیلی بهره گرفته است و سعی شده از دو دسته شاخص‌های ذهنی و عینی استفاده گردد. بدین منظور ابتدا از طریق مطالعه کتابخانه‌ای (کتب، اسناد، پایان نامه، تصاویر ماهواره‌ای و اینترنت) اقدام به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته و سپس به مشاهده و برداشت داده‌های مورد نیاز پژوهش با از پرسشنامه اقدام شده است. پرسشنامه از نوع بسته و طیف لیکرت مقیاسی تشکیل شده است. حجم نمونه با استفاده از روش کوچران در محله کارمندان ۱۴۳ عدد به دست آمد که نمونه‌ها بصورت سیستماتیک از طریق نرم افزار Arc View توزیع و تکمیل شدند. جهت سنجش پایایی شاخص‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای محله کارمندان ۰.۷۳ بدست آمده که نشان از پایایی مناسب تحقیق می‌باشد. جهت تجزیه و تحلیل شاخص‌ها از مدل Topsis و AHP استفاده شده و برای آزمون فرض از آزمون کای دو (Chi-Square) در نرم افزار Spss استفاده شد. در نهایت از نرم افزار Arc Gis جهت تهیه نقشه‌های موضوعی برای نشان دادن برخورداری از کیفیت زندگی در محله کارمندان استفاده شده است.

۹- یافته‌ها و نتایج پژوهش

۱-۹- آزمون فرضیه‌ها

با توجه به سوالات پژوهش فرضیه اول چنین بود که به نظر می‌رسد محله کارمندان در وضعیت مطلوبی از شاخص‌های کیفیت زندگی قرار داشته و اختلاف چشمگیری در میان شاخص‌ها وجود ندارد. جهت آزمون فرضیه از مدل Topsis و وزن دهی AHP استفاده شد. در محله کارمندان شهر زنجان برای تحلیل شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی از مولفه‌های (روابط همسایگی، ارتباط همسایگان، حضور در اجتماعات مختلف (مسجد، هیئت‌های مذهبی و...)، امنیت محله، حس تعلق به محله، میزان آگاهی از امورات محله، مشارکت در امور محله، تعداد جمعیت خانوار و نحوه‌ی گذران اوقات فراغت)، شاخص اقتصادی (درآمد ماهیانه خانوار)، شاخص‌های کالبدی (مالکیت مسکن، تعداد خانوار در مسکن، ابعاد مسکن، تعداد اتاق مسکن، کیفیت بنا، مصالح نما، تسهیلات مسکن، امنیت تردد، وضعیت کوچه و خیابان، دفع زباله، امکانات اوقات فراغت، خدمات عمومی) و شاخص‌های زیست محیطی (آلودگی صوتی و فعالیت‌های آلوده‌کننده) استفاده شد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که تمام شاخص‌های کیفیت زندگی در وضعیت مطلوبی قرار دارند، به عبارتی بیش از ۵۰ درصد شاخص‌ها در محله در کیفیت بسیار خوب و عالی، در حالی که کیفیت پایین صفر حاصل شده‌اند و اختلاف چشمگیری بین شاخص‌ها وجود ندارد (رک جداول 3، 4، 5 و 6). در این میان شاخص اقتصادی با ۲۹.۴۶ درصد کیفیت عالی بیشترین و زیست محیطی با نمره ۲۰.۹۳ کمترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. آنچه در محله کارمندان از لحاظ زیست محیطی تاثیر گذار است آلودگی‌های صوتی به خاطر تراکم سازی‌هاست. بخصوص که در چند سال گذشته افزایش یافته است. جدول ۷ تحلیل کلی شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان شهر زنجان را نشان می‌دهد. خروجی این تحلیل‌ها در نقشه ۲ نمایش داده شده است. با این توصیف می‌توان گفت که فرضیه HO یعنی وضعیت

نامطلوب شاخص‌های کیفیت زندگی و اختلاف چشمگیر آن‌ها در محله کارمندان رد و فرضیه H1 یعنی وضعیت مطلوب شاخص‌های کیفیت زندگی و عدم اختلاف چشمگیر آن‌ها در محله کارمندان شهر زنجان مورد تأیید قرار گرفته و ثابت می‌شود.

جدول ۳: تحلیل شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی محله کارمندان شهر زنجان براساس مدل Topsis

نام محله	مولفه‌ها	کیفیت عالی	کیفیت بسیار خوب	کیفیت خوب	کیفیت متوسط	کیفیت پایین	مجموع
کارمندان	روابط همسایگی	۷۹.۲۲	۱۶.۴۲	۶۰.۳۲	۴۵.۲	۰	۱۰۰
	ارتباط همسایگان	۵۲.۲۲	۶۲.۴۲	۴۸.۳۱	۳۹.۳	۰	۱۰۰
	حضور در اجتماعات مختلف (مسجد، هیئت‌های مذهبی و...)	۳۹.۲۲	۸۱.۳۸	۸۳.۳۳	۹۸.۴	۰	۱۰۰
	امنیت محله	۱۴.۲۴	۴۴.۳۹	۹۹.۳۰	۴۳.۵	۰	۱۰۰
	حسن تعلق به محله	۴۶.۲۴	۷۷.۳۸	۷۰.۳۱	۰۷.۵	۰	۱۰۰
	میزان آگاهی از امورات محله	۶۹.۲۲	۹۲.۳۹	۷۷.۳۲	۶۲.۴	۰	۱۰۰
	مشارکت در امور محله	۴۵.۲۳	۷۴.۳۷	۳۱.۳۵	۵۰.۳	۰	۱۰۰
	تعداد جمعیت خانوار	۹۳.۲۳	۳۱.۴۲	۰۶.۲۹	۷۰.۴	۰	۱۰۰
	نحوه گذران اوقات فراغت	۱۲.۳۵	۸۰.۳۸	۷۴.۲۱	۳۵.۴	۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

جدول ۴: تحلیل شاخص اقتصادی محله کارمندان شهر زنجان براساس مدل Topsis

نام محله	مولفه	کیفیت عالی	کیفیت بسیار خوب	کیفیت خوب	کیفیت متوسط	کیفیت پایین	مجموع
کارمندان	درآمد ماهیانه خانوار	۴۶.۲۹	۳۵.۴۱	۶۸.۲۵	۵۱.۳	۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

جدول ۵: تحلیل شاخص‌های زیست محیطی محله کارمندان شهر زنجان براساس مدل Topsis

نام محله	مولفه	کیفیت عالی	کیفیت بسیار خوب	کیفیت خوب	کیفیت متوسط	کیفیت پایین	مجموع
کارمندان	صداهای آزار دهنده (آلودگی صوتی)	۱۲.۲۰	۴۲.۳۹	۱۰.۳۶	۳۶.۴	۰	۱۰۰
	فعالیت‌های آلوده کننده	۷۳.۲۱	۶۵.۳۶	۴۳.۳۷	۱۹.۴	۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

جدول ۶: تحلیل شاخص‌های کالبدی محله کارمندان شهر زنجان براساس مدل Topsis

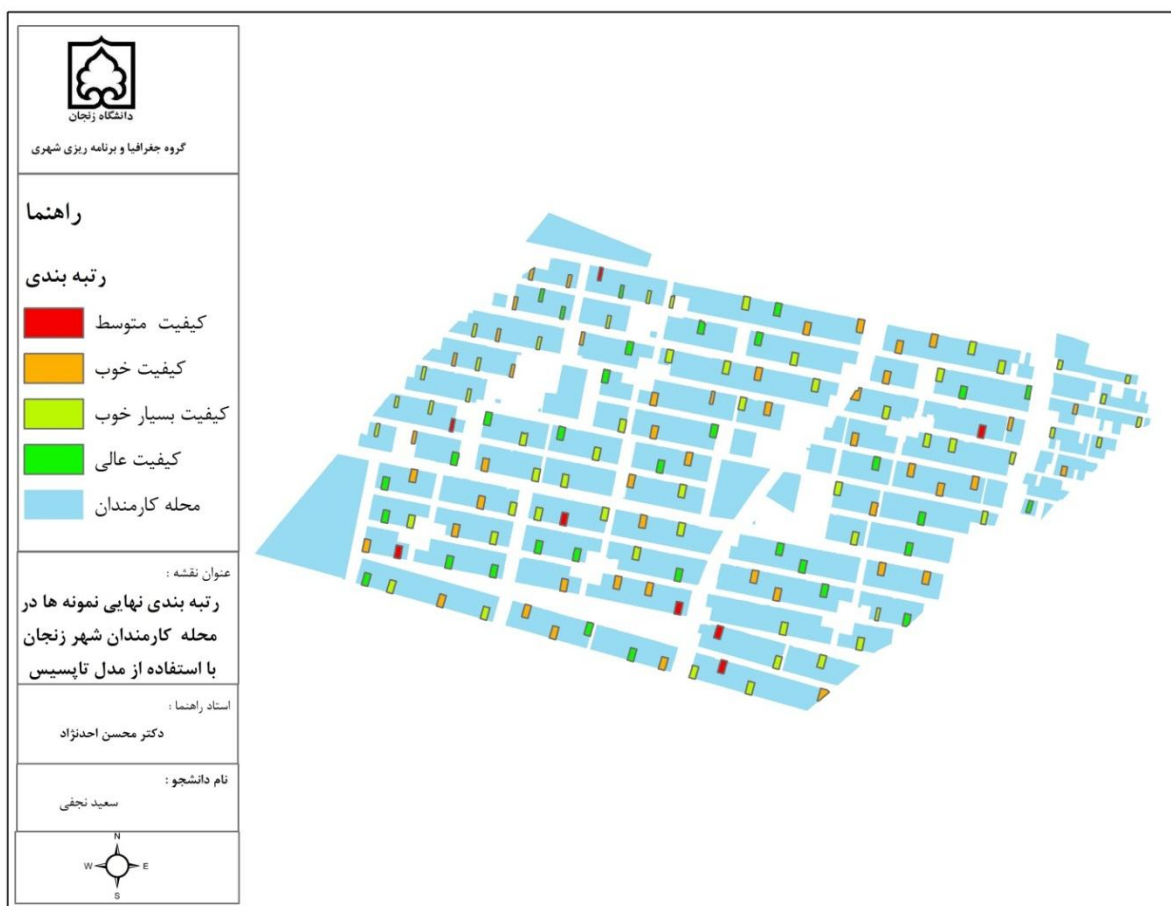
نام محله	مولفه‌ها	کیفیت عالی	کیفیت خوب	بسیار خوب	کیفیت خوب	کیفیت متوسط	کیفیت پایین	مجموع (درصد)
	مالکیت مسکن	۳۸.۲۳	۳۱.۳۸	۱۲.۳۳	۱۹.۵	۰	۱۰۰	۱۰۰
	تعداد خانوار در مسکن	۱۲.۲۲	۱۰.۳۵	۰۶.۳۶	۷۳.۶	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از ابعاد مسکن	۲۶.۲۳	۸۰.۴۰	۹۰.۳۰	۰۳.۵	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از تعداد اتاق مسکن	۲۷.۲۴	۶۹.۴۰	۹۳.۲۹	۱۱.۵	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از کیفیت بنا	۹۸.۲۵	۰۶.۳۹	۶۹.۲۹	۲۷.۵	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از مصالح نما	۴۸.۲۶	۳۴.۳۸	۲۴.۳۰	۹۴.۴	۰	۱۰۰	۱۰۰
کارمندان	میزان رضایت از تسهیلات مسکن	۱۰.۲۴	۲۸.۳۹	۸۱.۳۱	۸۲.۴	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از امنیت تردد	۶۰.۲۵	۱۵.۴۰	۵۵.۲۸	۷۱.۵	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از وضعیت کوچه و خیابان	۰۷.۲۷	۸۵.۴۱	۳۲.۲۶	۷۶.۴	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از وضعیت دفع زباله	۳۶.۲۶	۵۵.۳۸	۲۷.۲۹	۸۲.۵	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از امکانات اوقات فراغت	۵۱.۲۹	۰۹.۳۰	۵۳.۳۵	۸۷.۴	۰	۱۰۰	۱۰۰
	میزان رضایت از خدمات عمومی (خدمات حمل و نقل عمومی، آموزشی، بهداشتی و درمانی و...)	۳۳.۲۷	۶۱.۳۵	۰۹.۳۲	۹۷.۴	۰	۱۰۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

جدول ۷: تحلیل کلی شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی، کالبدی، اقتصادی و زیست محیطی محله کارمندان شهر زنجان براساس مدل **AHP** و **Topsis**

نام محلات	مولفه‌ها	کیفیت عالی	کیفیت بسیارخوب	کیفیت خوب	کیفیت متوسط	کیفیت پایین	مجموع	وزن‌ها
کارمندان	شاخص اجتماعی، فرهنگی و مذهبی	۶۱.۲۴	۰۶.۴۰	۰۵.۳۱	۲۸.۴	۰	۱۰۰	۲۷.۰
	شاخص‌های کالبدی	۴۵.۲۵	۱۵.۳۸	۱۲.۳۱	۲۷.۵	۰	۱۰۰	۴۸.۰
	شاخص‌های اقتصادی	۴۶.۲۹	۳۵.۴۱	۶۸.۲۵	۵۱.۳	۰	۱۰۰	۱۶.۰
	شاخص‌های زیست محیطی	۹۳.۲۰	۰۳.۳۸	۷۷.۳۶	۲۷.۴	۰	۱۰۰	۰۹.۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳



نقشه ۲: رتبه بندی شاخص‌های کیفیت زندگی محله کارمندان شهر زنجان براساس مدل **Topsis**

منبع: نگارندگان

آزمون فرضیه دوم: به نظر می‌رسد رابطه معناداری بین شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان وجود دارد. جهت آزمون این فرض از آزمون کای دو (**Chi-Square**) استفاده شده است. ابتدا شاخص‌ها از طریق تحلیل خوشه‌ای در سه وضعیت خوب، متوسط و ضعیف دسته‌بندی شده و سپس مورد آزمون قرار گرفتند. براساس این آزمون ارتباط معناداری در بین هر ۴ شاخص در محله کارمندان با سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. با توجه به مقدار فراوانی مشاهده شده، مقدار باقی مانده و کای اسکور بدست آمده با تغییر شرایط اجتماعی، فرهنگی، و مذهبی، کالبدی، اقتصادی، زیست محیطی ساکنین محله کارمندان کیفیت زندگی آن‌ها تغییر می‌کند. بنابراین فرض

HO یعنی عدم وجود ارتباط بین شاخص‌های کیفیت زندگی مورد تأیید نبوده و فرض H1 یعنی وجود ارتباط معنی‌دار بین شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان شهر زنجان مورد تأیید قرار می‌گیرد (رک جداول ۸).

جدول ۸: آزمون شاخص‌های کیفیت زندگی در محله کارمندان شهر زنجان براساس آزمون Chi-Square

99% Confidence Interval	Monte Carlo Sig.	Carlo Sig.	Sig.	Asymp. Sig.	Df	Chi-Square	Residual	Expected N	Observed N	وضعیت	شاخص‌های اصلی
Upper Bound	Lower Bound						-31.7	47.7	16	ضعیف	
.032	.000	.	.000	.000	۲	78.643 ^a	49.3	47.7	97	متوسط	اجتماعی، فرهنگی و مذهبی
			000 ^b				-17.7	47.7	30	خوب	
									143	مجموع	
							2.3	47.7	50	ضعیف	
.032	.000	.	.000	.000	۲	34.252 ^a	27.3	47.7	75	متوسط	کالبدی
			000 ^b				-29.7	47.7	18	خوب	
									143	مجموع	
							-41.7	47.7	6	ضعیف	
.032	.000	.	.000	.000	۲	120.098 ^a	60.3	47.7	108	متوسط	اقتصادی
			000 ^b				-18.7	47.7	29	خوب	
									143	مجموع	
							-5.7	47.7	42	ضعیف	
.052	.000	.	.023	.023	۲	7.566 ^a	15.3	47.7	63	متوسط	زیست محیطی
			021 ^b				-9.7	47.7	38	خوب	
									143	مجموع	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

۱۰ - نتیجه‌گیری و پیشنهاد

یکی از اجزا و شاخص‌های مهم در قلمرو وظایف، اختیارات و تکالیف مدیران و برنامه‌ریزان شهری اندازه‌گیری کیفیت زندگی ساکنین سکونتگاه‌های برنامه‌ریزی شده شهرهاست. چنین ارزیابی‌هایی مشخص‌کننده‌ی نابرابری‌هاست. کیفیت زندگی مفهومی چند بعدی که به طور گسترده در رشته‌های مختلفی از جمله علم پزشکی، روانشناسی، علوم رفتاری، علوم اجتماعی، علوم طبیعی و علوم سیاسی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. محلات برنامه‌ریزی شده شهر که به عنوان سکونتگاه‌های برخوردار شناخته می‌شوند نسبت به سایر محلات شهر از کیفیت زندگی مطلوبی برخوردارند. مطالعات نشان داده است که شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی، اقتصادی، کالبدی، زیست محیطی در چنین محلاتی در وضعیت مطلوبی قرار گرفته‌اند و اختلاف چشمگیری میان شاخص‌ها حاصل نشده است. اما آنچه قابل ذکر است تضعیف ارتباطات همسایگی در محلات مذکور است. همچنین با تغییر شاخص‌ها کیفیت زندگی شهروندان تغییر می‌کند؛ به عبارتی ارتباط معناداری میان شاخص‌ها و کیفیت زندگی این محله وجود دارد. اما آنچه قابل ذکر است طبق نظریات ساکنین در محله برنامه‌ریزی شده شاخص‌های کیفیت زندگی

مطلوب ارزیابی نمی‌شوند و نیازمند بهبودی هستند. بنابراین کیفیت زندگی یک مفهومی چندبعدی است که بیش از پیش بخصوص در عصر جهانی شدن نیازمند بررسی و تحقیق مدیران و برنامه ریزان شهری است.

جهت بهبود کیفیت زندگی در محله کارمندان می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه کرد:

- ۱ - تقویت شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و مذهبی در محله
- ۲ - فراهم کردن سازوکارهایی جهت افزایش روابط همسایگی، آشنایی با طرح‌های محله
- ۳ - جلوگیری از افزایش بیش از حد تراکم سازی‌ها و صداهای آزار دهنده
- ۴ - فراهم کردن سازوکارهایی جهت افزایش مشارکت افراد در امور محله
- ۵ - تامین کاربری‌های خدماتی مورد نیاز محله
- ۶ - ایجاد مراکز تفریحی و ورزشی در محلات با هدف بالا بردن سطح رضایتمندی ساکنین

منابع

- اسمیت، دیوید. ام (۱۳۸۱) کیفیت زندگی، رفاه انسانی و عدالت اجتماعی، ترجمه حسین حاتمی‌نژاد و حکمت شاهی اردبیلی، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، سال هفدهم، شماره ۱۸۶-۱۸۵
- امینی، مهدی (۱۳۸۵) شاخص‌های کیفیت زندگی شهروندی و نقش و وظایف دولت، هفتمین کنفرانس بین‌المللی مدیران کیفیت، مجموعه همایش‌های بین‌المللی اجلاس، تهران.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و حسین رجیبی ستاجردی (۱۳۹۰) نظریه‌های شهر و پیرامون، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، چاپ ششم،
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۶)، سیر اندیشه‌ها در شهرسازی از آرمان تا واقعیت، تهران، شرکت عمران شهرهای جدید
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۶۹) واحد همسایگی، نشریه علمی - پژوهشی صفا، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، سال اول، شماره اول
- جاجرمی، کاظم و ابراهیم کلکنه (۱۳۸۵) سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان، مطالعه موردی گنبد قابوس، مجله جغرافیا و توسعه
- خادم‌الحسینی، احمد، حسین منصوریان و محمدحسین ستاری (۱۳۸۹) سنجش کیفیت ذهنی زندگی در نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال اول، شماره ۳
- زیاری، کرامت‌الله، امین فرجی ملائی و آزاده امینی (۱۳۸۹) تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال اول، شماره دوم
- شیعه، اسماعیل (۱۳۸۹) مقدمه ای بر مبانی برنامه‌ریزی شهری، تهران، نشر دانشگاه علم و صنعت ایران
- شماعی، علی، امین فرجی ملائی، آزاده امینی و مریم‌هاتفی (۱۳۹۱) تحلیل نابرابری شاخص‌های کیفیت زندگی در سطح محلات شهر بابلسر، جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال دهم، شماره ۳۳
- غلامی، سعید (۱۳۹۰) سنجش تطبیقی شاخص‌های کالبدی فرمال اجتماعی کیفیت زندگی در محلات شهر زنجان (نمونه‌های موردی محلات، کوی فاطمیه (اسکان غیررسمی)، محله حسینیه (بافت فرسوده) و کوی قائم (بافت جدید))، پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، استاد راهنما: علی شکوهی، دانشگاه آزاد واحد اسلامی، دانشکده فنی و مهندسی گروه شهرسازی

قالیباف، محمد باقر، مجتبی روستایی، مهدی رمضان زاده لسبویی و محمد رضا طاهری (۱۳۹۰) ارزیابی کیفیت زندگی شهری (مطالعه‌ی موردی: محله یافت آباد)، جغرافیا (فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران) - سال نهم - شماره ۳۱
نوغانی، محسن، احمدرضا اصغرپور، مهدی کرمانی و شیما صفا (۱۳۸۷) کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد.
هاروی، دیوید (۱۳۷۶): شهر و عدالت اجتماعی، مترجمین فرخ حسامیان. محمدرضا حایری و بهروز منادی زاده، چاپ اول، زمستان. شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران).

- Bowling, A. , and Windsor, J. (2001). Towards the Good life: A Population Survey of Dimensions of Quality of Life. *Journal of Happiness Studies*, 2 (1), 55-82
- Costanza, R. , Fisher, B. , Ali, S. , Beer, C. , Bond, I. , Boumans, R. , ... Snapp, R, (2007), Quality of life: An approach integrating opportunities, human needs, and subjective well-being. *Ecological Economics*, 61 (2-3), 267-276
- Foo, T. S. (2000). Sublective assessment of urban quality of life in Singapore (1997-1998). *Habitat international*, 24 (1), 31-49
- Felce, D. , & Perry, J. (1995). Quality of life: Its definition and measurement. *Research in Developmental Disabilities*, 16 (1), 51-74
- Greg Bognar (2005) *The Concept of Quality of Life, Social Theory and Practice*, Vol. 31 , No. 4
- Higgins, P. , & Campanera, J. M. (2011). (Sustainable) quality of life in English city locations. *Cities*, 28 (4), 290 – 299
- Harvey, David (1996): *Justice. Nature & Geography of diffrence*, Blakwell publishers, Oxford, UK
- Liu, B. C. , (1976): *Quality of life Indicators in US Metropolitan Ares: A Statistical Analysis*, Praeger, NewYork
- McCrea, R. , Shyy, T. K. and Stimson, R. , (2006), What is the strength of the link between objective and subjective indicators of urban quality of life? *Applied Research in Quality of Life*, 1 (1): 79-96 .
- Mc Gregor, A (1998), *A poverty of agency: resource management amongst poor people in Bangladesh*, In: *European Network of Bangladesh Studies Workshop*. Bath: University of Bath .
- Pearl, d. C. , Cabral, P. , and Mateu, J. (2011). Mapping the Quality of life Experience in Alfama: A case study Lisbon, Portugal. In B. Murgante, O. Gervasi, A. Iglesias, D. Taniar and B. Apduhan (Eds), *Computational Science and its Applications – ICCSA 2011 (vol 6782, pp. 269-283)*: Springer Berlin / Heidelberg
- Pacion, M., (1990). Urban liveability. *Urban Geogr.* 30 – 1 , (1) 11 .
- Pal, A. K. and Kumar, U. C. (2005), Quality of life concept for the evaluation of societal development of rural community in west Bangal, India. *Rural Development*. No. 2
- Senlier, N. , Yildiz, R. , and Aktas, E. D (2009). A perception Survey for the Evaluation of urban Quality of life in Kocaeli and a Comparison of the life Satisfaction with the European Cities. [Article]. *Social Indicators Research*, 94 (2), 213-226
- Tesfazghi, E. S. , Matinez, J. A. , and Verplanke, J. J. (2010). Variability of quality of life at small scales: Addis Ababa, Kirkos Sub-City. In: *Social Indicators research*, 98 (2010)1, pp. /3-88 .